

УДК 342.951

ЛУК'ЯНЧУК Р.В., кандидат наук з державного управління.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1080-2878>.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО КРИПТОСЕКТОРУ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

DOI: ...

Анотація. Актуалізовано загрози та виклики, які постають перед цифровою економікою в умовах війни. Визначено пріоритети розвитку вітчизняного криптосектору. Окреслено місце та роль вітчизняного криптосектору у світовій фінансовій системі. Проаналізовано базові норми Закону України “Про віртуальні активи”. На підставі аналізу Закону розкрито концептуальні підходи до криптовалют, закладені у чинному законодавстві. Визначено методологічні засади функціональної діяльності та здобутки вітчизняних стартапів, їхнє місце у системі цифрової економіки. Досліджено роль, значення та можливості криптоактивів у якості системної гуманітарної допомоги та додаткового фінансування на підтримку Збройни Сил України. Акцентовано увагу на положеннях уніфікованого Закону ЄС “Markets in cryptoassets” (MiCA) та розкрито його особливості через призму функціонування глобального цифрового ринку. Деталізовано досвід Франції щодо підвищення нормативних вимог стосовно криптокомпаній та криптобірж. Узагальнено досвід політики співпраці та побудови злочинної екосистеми відносин між криптобіржею “Binance” та іранською “Nobitex”. Розкрито методику обходу санкцій на прикладі іранської криптобіржі “Nobitex” у 2022 році. Розглянуто потенційні механізми використання віртуальних активів та криптовалют з метою обходу санкційного тиску державою агресором. Визначено сучасні краєці практики зарубіжного досвіду нормативного регулювання сфери віртуальних активів (ОАС, США). Надано прогноз перспективного розвитку світової криптоіндустрії. Визначено напрямки подальшого удосконалення національної сфери криптоіндустрії. Окреслено шляхи розбудови національного криптосектору з урахуванням новел вітчизняного законодавства у цій сфері та доцільності прискорення імплементації нормативних вимог ЄС (Закону MiCA) в українській реальності.

Ключові слова: цифрова економіка, фінансова система, банківський сектор, віртуальні активи, криптовалюта, криптоіндустрія, криптосектор, легалізація, гуманітарна допомога, санкції, санкційний тиск, технологія блокчейн, стартап, аутсорсинг, загрози, виклики, світова спільнота, кастодіальні послуги, цифровий європейський економічний простір, волатильність криптовалют, правовий режим воєнного стану, Збройні Сили України.

Summary. The threats and challenges facing the digital economy is facing in wartime conditions have been updated. The priorities for the development of the domestic crypto sector have been determined. The place and role of the domestic crypto sector in the global financial system is outlined. The basic norms of the Law of Ukraine “On Virtual Assets” have been analyzed. Based on the analysis of this law, the conceptual approaches to cryptocurrencies, laid down in the current legislation, are revealed. The methodological principles of functional activity and achievements of domestic startups, their place in the system of digital economy are defined. The role, significance and possibilities of crypto-assets as systemic humanitarian aid and additional financing for the support of the Armed Forces of Ukraine were detailed. The attention is focused on the provisions of the unified EU Law “Markets in cryptoassets” (MiCA) and its features are revealed through the prism of the functioning of the global digital market. The goal experience of France with the aim of strengthening regulatory requirements for crypto companies and crypto exchanges is detailed. The experience of the policy of cooperation and the construction of a criminal ecosystem of relations between the crypto exchange “Binance” and the Iranian “Nobitex” is summarized. The method of evasion of sanctions was revealed using the example of

the Iranian crypto exchange “Nobitex” in 2022. The potential mechanisms of using virtual assets and cryptocurrencies in order to circumvent sanction pressure by the aggressor state are considered. The modern best practices of foreign regulatory experience in the sphere of virtual assets (UAE, USA) have been determined. A forecast of the future development of the global crypto industry is provided. The directions for further improvement of the national sphere of the crypto industry have been determined. The directions of the development of the national cryptosector are outlined, taking into account the novelties of domestic legislation in this area and the expediency of accelerating the implementation of EU regulatory requirements (the MiCA Law) into Ukrainian realities.

Keywords: *digital economy, financial system, banking sector, virtual assets, crypto currency, crypto industry, crypto sector, legalization, humanitarian aid, sanctions, sanctions pressure, blockchain technology, startup, outsourcing, threats, challenges, global community, custodial services, digital European economic space, cryptocurrency volatility, martial law, Armed Forces of Ukraine.*

Постановка проблеми. Сучасні цифрові технології породжують нові явища та феномени. Одними з них є віртуальні активи, які утворюють, у свою чергу, фундаційну основу міжнародного крипторинку, який є найбільш динамічно розвинутим сектором глобальної цифрової економіки. Нині на глобальному крипторинку зафіксовано понад 20 тис. різних цифрових валют, при цьому їхня загальна капіталізація вища, ніж сумарні бюджети багатьох країн світу. За статистичними показникам у 2022 році загальна ринкова капіталізація криптовалютної галузі у світових масштабах зросла до показника у розмірі \$3 трильйона. Жодна інша сфера не може похвалитися настільки потужним та динамічним темпом приросту капіталу та обсягом залучених інвестицій. Таким чином, XXI століття стало цифровою епохою, коли кожна країна світу має визначитися щодо місця та ролі криптовалютних активів у своїх економіках, що у свою чергу, потребує відповідного нормативного врегулювання цієї сфери як на національному, так і міжнародному рівнях.

До 24 лютого 2022 року українська цифрова економіка демонструвала стабільне зростання, відбувалося збільшення ВВП, вітчизняна фінтехсфера вийшла на рекордні показники у світових рейтингах. Проте розв’язана державою-агресором рф війна внесла корективи в усі сфери життя, включаючи й цифрову економіку. Повномасштабне вторгнення московії звело нанівець позитивну динаміку зростання цифрової економіки, при цьому не стала винятком і фінтех індустрія. Таким чином, ключовим викликом у 2022 році стала повномасштабна війна, яка наразі триває і у кіберпросторі. Навіть в умовах війни вітчизняний криптосектор та криптоіндустрія в цілому продовжують динамічно розвиватися. У ці непрості часи, залучення криптоактивів переконливо доводить, що вони можуть слугувати справжньою підтримкою в кризових ситуаціях, навіть в умовах правового режиму воєнного стану.

Незважаючи на війну та її катастрофічні наслідки для нашої держави, особливо для економіки, Україна останнім часом впевнено демонструє прогресивний розвиток сфери віртуальних активів, потужно впроваджує цифровізацію майже у усіх сферах державного управління та вітчизняного бізнесу. Напрацьований власний революційний підхід в цьому контексті дозволив навіть випередити світові високотехнологічні держави. Попри війну, системну боротьбу з підлим та підступним ворогом на усіх фронтах, включаючи інформаційний та у кіберпросторі, наша держава активно працює над розробкою плану цифрового розвитку України в післявоєнний період.

Натомість вітчизняний ІТ-сектор навіть у воєнний час продемонстрував свою стійкість до стресових ситуацій. Цифрова галузь у режимі реального форс-мажору продовжує стабільно виконувати контракти, експортувати свої послуги, забезпечувати валютні надходження і підтримувати національну цифрову економіку. Політична влада

нашої держави намагається створити в Україні передумови щодо найбільш сприятливих умов для розвитку криптобізнесу. Це означає формування, у першу чергу, правового підґрунтя для того, щоб світові криптокомпанії нарівні із вітчизняними могли легально працювати в Україні та вести бізнес, використовуючи вітчизняну банківську систему, а українці – декларувати та захищати свої доходи у віртуальних активах. За підсумками 2022 року міжнародне експертне середовище високо оцінило поступальні кроки нашої держави щодо розбудови організаційно-правових та техніко-економічних засад розвитку ринку віртуальних активів за останні два роки. Без перебільшення, великим досягненням української криптоспільноти є той факт, що у глобальних рейтингах Україна – третя у світі серед лідерів криптобізнесу.

Враховуючи сучасні стійкі тенденції та позитивну динаміку розвитку вітчизняного сектору, на подив міжнародних експертів, особливо навіть в умовах війни, доцільно на науковому рівні провести його огляд з урахуванням новел вітчизняного законодавства, які останнім часом були схвалені на державному рівні, окреслити подальші перспективи законодавчого врегулювання обігу віртуальних активів в Україні, виходячи із кращих практик європейського та міжнародного досвіду у цій площині.

Результати аналізу наукових публікацій. Останнім часом, проблематику державного регулювання обігу криптовалюти вивчали: Н. Архірейська [1], А. Блінов [2], С. Волосович [4], С. Федоров [17]. Питання правового регулювання обігу віртуальних активів в Україні розглядали у своїх працях: Т. Гудіма та В. Устименко [5], В. Нагнібеда [8], К. Некіт [9], В. Новицький і В. Фица [10], А. Овчаренко [11], Б. Стрілець [15] та інші науковці. Фінансово-методологічні засади оцінки ризиків обігу криптовалюти перебували у фокусі уваги: О. Борнякова [3], А. Ковальчука та С. Стеценка [6], О. Кулика [7], А. Фурмана і А. Горбатенка [12]. Економічний ракурс та економіко-організаційні засади обігу криптовалюти досліджували: Т. Меркулова та Ю. Маслій [13], С. Ткаленко та В. Тіпанов [14], І. Спільник та О. Ярощук [16].

Проте висвітлення особливостей правового регулювання обігу віртуальних активів у зв'язку із набуттям чинності спеціалізованого законодавчого акту в Україні 16 березня 2023 року [18] та визначення подальших перспективних кроків щодо розвитку вітчизняної криптоіндустрії в умовах правового режиму воєнного стану жодний із вказаних авторів не розглядав, що посилює актуальність цієї наукової статті.

Метою статті є окреслення сучасних тенденцій та подальших перспектив розвитку вітчизняної моделі сектору в умовах правового режиму воєнного стану, висвітлення досвіду врегулювання ринку віртуальних активів та його складових, виходячи із кращих практик зарубіжного досвіду регулювання криптоіндустрії, окреслення деяких проблемних питань використання криптовалют державою-агресором як ефективного способу обходу санкційного тиску та недопущення такого формату, висвітлення новел зарубіжного законодавства у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. 16 березня 2023 року відбулася знакова подія – Україна нарешті нормативно легалізувала сектор. Президент України підписав профільний законодавчий акт про віртуальні активи, незважаючи на правовий режим воєнного стану, який триває вже другий рік поспіль. Ухвалення вказаного закону – важливий та виважений крок, спрямований на прискорення процесу детінізації сектору та запуску легального ринку віртуальних активів в Україні.

З набуттям чинності Законом України “Про віртуальні активи” [18] в нашій країні формується відповідне правове поле, яке надасть змогу легально та офіційно працювати іноземним та українським криптобіржам; банківські установи у вітчизняній юрисдикції зможуть відкривати рахунки для криптокомпаній; громадяни України зможуть потенційно

захистити свої вкладення у віртуальних активах; держава сприятиме захисту власників криптовалют та гарантуватиме судовий захист прав на віртуальні активи. Передусім, цей закон є рамковим, тобто таким, що встановлює “правила гри та поведінки” для основних учасників ринку віртуальних активів – держави, в особі відповідних уповноважених органів, операторів надання послуг та інших учасників. Цей законодавчий акт створює об’єктивне підґрунтя для майбутнього формування повноцінного ринку віртуальних активів в Україні. Нормативно врегульований обіг віртуальних активів зможе привернути увагу іноземних інвесторів як до нашої країни, дружньої до цифрових інновацій та значно покращити загальний позитивний імідж України як цифрової держави.

Таким чином, прогресивне врегулювання сфери віртуальних активів в Україні, а також гнучка система оподаткування потенційно можуть зацікавити іноземних інвесторів та позитивно вплинути на розвиток вітчизняних стартапів та національної цифрової економіки в цілому.

Уповноваженим органом у сфері обігу віртуальних активів нормативно визначено Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку, яка здійснюватиме такі функції: формувати та реалізовувати державну політику у сфері віртуальних активів; визначати порядок та особливості обігу віртуальних активів; видавати дозволи постачальникам послуг віртуальних активів; здійснювати нагляд та фінансовий моніторинг у цій сфері тощо [18].

Загальновідомо, що за останні роки український крипториниок демонструє найвищі показники зростання в Європі (наша країна входить в десятку країн-лідерів з використання Bitcoin), Україна, без перебільшень, може стати світовим центром розвитку криптоіндустрії. Встановлення нормативно визначеного правового статусу криптовалюти має значним чином простимулювати збільшення надходження іноземних інвестицій, яких Україна так потребує на сьогоднішній день. На цьому фоні велика та важлива роль розбудови вітчизняного криптосектора відводиться саме національним стартапам. Українські стартапи склали вже не один стрес-тест. Вони вчаться вести бізнес навіть у розпал повномасштабної війни. Попри економічну кризу, блекаути та щоденну загрозу ракетних обстрілів, наші стартапери не втрачають мотивацію. Незважаючи на повномасштабну війну, яка триває вже понад 400 днів, українські стартапи, як і ІТ-сектор країни, демонструють стабільну стійкість. Вітчизняні ІТ-підприємці продовжують бізнес діяльність і навіть у надскладних обставинах залишаються переконаними в переможному успіху криптовалютного сектору.

Завдяки зусиллям вітчизняних стартапів, Україна залишається ключовим ринком для 60 % стартапів країни, за нею йдуть європейський ринок (ЄС та Європейська Економічна Зона 46,4 %) та Північна Америка (Сполучені Штати 34,3 %, Канада 9,3 %). Адже поки триває війна, іноземні інвестори займають позицію очікування та не поспішають вкладати гроші у вітчизняні стартапи та розвивати вітчизняний криптосектор.

На жаль, не усі фінтехкомпанії змогли пережити повномасштабне вторгнення РФ, але справді цікаві проекти успішно продовжують свою діяльність на міжнародній арені. За час повномасштабної війни 75 команд українських стартапів взяли участь в 10 конференціях, серед яких: CES 2022 в Лас-Вегасі (США), SXSW в Остіні (США), Startup Grind Global в Кремнієвій долині (США), VIVA TECHNOLOGY в Парижі (Франція), Web Summit в Лісабоні (Португалія).

Завдяки презентації на ключових технологічних майданчиках планети, навіть за умов воєнного стану українським стартапам вдалося залучити понад \$10 мільйонів інвестицій. Якісне представлення наших унікальних розробок на світових майданчиках важливе для інтеграції у європейський та світовий простір. Пряма комунікація з

партнерами та клієнтами дозволяє завоювати їх довіру та отримати подальшу підтримку для розвитку бізнесу, що працює на українську перемогу. Загалом за час повномасштабного вторгнення, українські стартапи та технологічний сектор країни продемонстрували стійкість та активну бізнес-діяльність, навіть прибуткову.

За результатами 2022 року ІТ-індустрія забезпечила валютні надходження в економіку країни на рівні \$7,34 мільярда. Обсяг експорту збільшився на \$400 мільйонів проти 2021 року. Технологічний сектор становить 12 % загального експорту країни та став єдиною галуззю зі зростанням 6 % за підсумками 2022-го. Проте, це не означає, що українські стартапи з легкістю пережили випробування останнього року. За даними звіту “Polish-Ukrainian Startup Bridge” [19] станом на грудень 2022 року маємо такі здобутки: 12 % стартапів припинили роботу через російське вторгнення; 85,4 % стартапів назвали проблемою брак коштів для розширення команди; 61 % стартапів не змінював розташування головного офісу та лише 10,8 % стартапів отримали понад 50 тис. Євро доходу на рік. Більшість стартапів працюють одночасно і з українськими, і з іноземними клієнтами, щоб адаптуватись до нових реалій, оскільки команди диверсифікують діяльність, шукають можливості виходу на нові ринки, інвестиції та переконані в позитивних перспективах.

З початком війни криптоактиви стали потужним інструментом для залучення додаткового фінансування на підтримку Збройних Сил України. В умовах повномасштабної війни РФ проти України, саме криптоактиви суттєво масштабують зусилля нашої країни залучати додаткові кошти для підтримки Збройних Сил України. З перших днів війни криптовалюти пожертвування допомогли покрити нагальні потреби української армії. З метою організації системного залучення криптоактивних інвестицій на підтримку Збройних Сил України, за ініціатииви Міністерства цифрової трансформації України був створений криптофонд України “Aid For Ukraine”, який станом на березень 2023 року зібрав понад \$60 млн. [20]. Цей фонд є першим у світі кейсом франчайзингової платформи, створеної у криптовалюті, за кошти якої купуються не тільки гуманітарні речі, але навіть й зброя. Криптофонд “Aid For Ukraine” створено за підтримки української криптоплатформи KUNA та блокчейн-компанії Everstake на підтримку Збройних Сил України, а також організації та підтримки цифрового кіберспротиву. Мільйонні криптодонати було витрачено на закупівлю необхідного обладнання й снаряження: бронежилетів, тепловізійної оптики, медичних препаратів й засобів, сухпайків, касок, рацій тощо. Також було придбано понад 1000 одиниць девайсів для комунікації, понад 200 дронів, 35 тонн палива та 100 автомобілів, або допомогти посилити мобільність військових, переміщуватися в тилу ворога та вивозити поранених бійців.

Таким чином, епоха розвитку та популяризації блокчейн-технологій припала на період повномасштабної війни в Україні, зумовленої віроломним російським вторгненням. Українці разом зі світовою спільнотою використовують усі можливі інструменти для боротьби з агресором, у тому числі й криптовалюту. Її значення у цій війні досягло такого рівня, що “The Washington Post” охрестило події довкола України “Першою світовою криптовалюною”. Головна перевага, яку надає криптовалюта, – це можливість вільного, швидкого та анонімного руху коштів, уникнення зайвих бюрократичних процедур та обмежень банківської системи, що сприяє благодійності, особливо коли йдеться про міждержавні перекази. Саме це дало змогу вже з перших місяців війни збирати величезні суми пожертв на підтримку української армії по всьому світу.

Останнім часом блокчейн-проекти використовуються з метою спрощення організації надання гуманітарної допомоги, не тільки для потреб ЗСУ.

Нещодавно Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ) та “Stellar Development Foundation” за підтримки Мінцифри запустили пілотний проєкт на базі блокчейну Stellar. Його мета – спростити надання гуманітарних коштів у стейблкоїні USDC серед українських переселенців та людей, постраждалих від російської воєнної агресії. В межах програми українці зможуть отримати стейблкоїни через цифрові гаманці “Vibrant”. Блокчейн-технологія дозволить відстежувати рух грошей та впевнитись, що кошти дійсно надходять до українців, які їх потребують. Вивести грошову допомогу в криптоактивах в готівку можна в будь-якій філії “MoneyGram”. Зокрема, в Україні працює понад 4500 відділень компанії. Пілотний проєкт вже запущений у Києві, Львові та Вінниці, та згодом програму розширять на інші міста України. Пілотний проєкт є показовим прикладом того, як використання технології блокчейн спрощує надання гуманітарних виплат для найбільш вразливих верств населення України та сприяє фінансовій інклюзії. Блокчейн також посилить підзвітність донорських програм та може стимулювати виділення фінансування від міжнародних партнерів [3].

У червні 2022 року Україна приєдналася до Європейського “Блокчейн-партнерства” в статусі спостерігача. Глобальна мета проєкту – створення “Пан-європейського блокчейну” та інтеграція цифрового економічного простору ЄС та України. Для України – це унікальна можливість вивчити та опанувати кращі практики європейського досвіду щодо впровадження технології блокчейн у сфері державного управління. У межах цієї робочої групи вивчатимуться можливі варіанти застосування технології блокчейн у державному секторі. Також організовано співпрацю з провідною швейцарською консалтинговою блокчейн-компанією “Verum Capital”. Процес реформування ринку електронних грошей (і криптовалюти в тому числі) динамічно триває. На цьому фоні триває адаптація вітчизняного законодавства до загальноєвропейських норм здійснення регулювання криптовалют [21].

Слід вказати, що наразі в ЄС активно ведеться робота над розробкою стандартів врегулювання криптоактивів, щоб протидіяти незаконному відмиванню коштів. Втіленням цих положень має стати Закон ЄС “Markets in cryptoassets”, прийняття якого планується вже у 2023 році з метою створення єдиної правової бази для криптоактивів у межах ЄС [22]. ЄС постійно оновлює рекомендації щодо врегулювання обігу криптоактивів, у зв’язку з чим схвалення цього проєкту постійно відкладають. Відповідно до правил МіСА, постачальників послуг криптоактивів зобов’язують дотримуватися вимог, спрямованих на захист прав споживачів. У випадку втрати коштів інвесторів, постачальників можуть притягнути до відповідальності. До біржових платформ з’явиться вимога про надання “white paper” і санкцій за використання інформації, що вводить в оману. Для споживачів передбачені дисклеймери зі згадуванням ризиків втрати, пов’язаних із криптоактивами, для криптокомпаній – правила маркетингових комунікацій. Таким чином, очікується, що згідно з новими правилами буде запроваджено положення про нагляд, захист прав споживачів та криптосередовища.

В той час як споживачі матимуть право на ширший доступ до інформації про можливі ризики та витрати, сама торгівля криптовалютою передбачатиме належну авторизацію, прозорість та розкриття необхідної інформації. Відповідно до законопроекту, з метою боротьби з відмиванням грошей від постачальників кастодіальних послуг потрібно перевіряти особистість своїх клієнтів під час переказів коштів. Дані правила будуть поширюватися на емітентів незабезпечених криптоактивів, емітентів стейблкоїнів, торгових та кастодіальних платформ. Незважаючи на те, що положення проєкту МіСА після остаточного рішення поширюватимуться без

виключення на усі країни ЄС, кожна країна розглядає ринок криптовалюти як у рамках європейської взаємодії, так і стосовно локального ринку.

Наприклад, на початку 2023 року влада Франції прийняла нові правила для реєстрації криптокомпаній. Національні збори Франції ухвалили низку нових правил для ліцензування та реєстрації криптовалютних компаній. Президент країни Е. Макрон має підписати документ або відправити його на доопрацювання. У разі ухвалення законопроекту зміни набудуть чинності з липня 2023 року. Законопроект набув іншої форми, ніж передбачалося у перших правках. За задумом закону, місцеві криптокомпанії зобов'язують проходити серйозніший процес реєстрації, ніж зараз пропонує Комісія з нагляду за фінансовим ринком Франції (AMF). Згідно зі змінами, заявники повинні дотримуватися правил внутрішнього контролю, кібербезпеки та мати систему управління конфліктами інтересів. Таким чином, для суцільної легалізації українського ринку криптовалют цілком логічно використати відповідно до концепції, розробленої законодавцями ЄС, зокрема уніфікований Закон МіСА, який може стати базовою рамкою навіть поза межами ЄС.

Держава-агресор також може потенційно використовувати на свою користь віртуальні активи з метою фінансування своєї злочинної терористичної діяльності. Усі переваги, які дають змогу швидко, анонімно та в обхід банківської системи робити пожертви на підтримку України, можуть ідентично працювати і на користь держави-агресора. Численні санкції завдають відчутного удару по російській економіці, хоча їх все ще недостатньо для повної економічної блокади агресора. Крім цього, ворог стає винахідливішим та пристосовується до сучасних реалій, в тому числі використовуючи віртуальні активи. Звісно, неможливо повністю перевести економіку цілої країни на криптовалюту, однак обходити деякі санкційні обмеження цілком реально. Після впровадження санкційних обмежень для багатьох росіян постала нагальна проблема виведення коштів із рф [12].

Відповідно до статистичних даних зі звіту про географію криптовалюти за 2022 рік від блокчейну “Chainalysis” [23], на основі проксі-метриків із відвідування російськими користувачами веб-ресурсів різних криптовалютних сервісів можна вказати, що після початку війни в лютому 2022 року відбулось зростання активності в ОАЕ, Казахстані, Грузії та Туреччині, проте вже є окремі прецеденти, пов'язані із блокуванням російських криптогаманців. Загальна ідея, викладена у звіті така, що криптовалюта не виглядає успішним інструментом для уникнення санкцій, які США та європейські союзники запровадили проти російських організацій та окремих осіб, включаючи персону диктатора путіна, після вторгнення рф в Україну. Таким чином, ринок криптовалют держави-агресора вважається занадто малим, щоб дозволити обійти санкції, запроваджені проти рф. Адже ЄС розглядає нові санкції проти російських банків, у зв'язку із чим у полі зору перебувають саме криптовалюти та тотальне блокування операцій за їх участю.

Проте російські військові намагаються використовувати світову криптобіржу “Binance” в обхід запроваджених санкцій. Члени воєнізованих формувань рф використовують слабкі місця у процедурах криптобіржі “Binance”, щоб уникнути санкцій і забезпечувати фінансування диверсійних груп. Вірогідно, що криптобіржі “Binance” та іншим гравцям на світовому ринку криптовалют потрібно посилити свої процедури, щоб виявляти серед своїх користувачів російських військових та блокувати їхні операції. Запровадження санкцій проти рф сприяло підвищенню попиту на криптовалюти серед росіян.

Протягом 2022 року Державне бюро розслідувань неодноразово виявляло факти використання росіянами криптовалютних бірж для обходу санкцій, застосованих проти

рф. Правоохоронці встановили, що окремі представники криптоіндустрії, зокрема й в Україні, дозволяли користувачам з рф та республіки білорусь здійснювати анонімні транскордонні валюто-обмінні та криптовалютні операції всупереч вимогам FATF та в обхід санкцій. Враховуючи такий стан справ, українська сторона звернулася по допомогу до провідних світових криптовалютних бірж з проханням застосувати відповідні обмежувальні заходи з метою блокування відповідних акаунтів [24].

Таким чином, в умовах триваючої широкомасштабної збройної агресії рф проти України та у зв'язку з реальними, на цій підставі, загрозами національній безпеці України, а також діями, що порушують права і свободи громадян з боку держави-агресора, яке, зокрема, проявляється у використанні віртуальних активів з метою обходу раніше накладених обмежувальних заходів (санкцій), фінансування терористичної, розвідувальної та диверсійної діяльності держави-агресора виникає необхідність подальшого розширення санкцій. На цьому фоні, зважаючи на недостатній контроль за обігом криптовалют та інших віртуальних активів, який може призвести до використання цього інструментарію терористичними організаціями та їхніми членами, особами, які перебувають під санкціями за неспровоковану агресію проти України, російським олігархам та посадовцям, які несуть пряму відповідальність за вторгнення на територію суверенної держави Україна і скоєні на її території воєнних злочинів, а також раніше висвітлені у ЗМІ масштаби відмивання коштів кримінального походження, в тому числі і з рф, до якого були залучені фінансові інституції, які діяли на території ЄС, виникає необхідність задіяти усі можливості Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (FATF) та відповідних органів Європейського Союзу.

Проте, на жаль, спроби обійти фінансові та економічні санкції за допомогою криптовалют останнім часом стали розповсюдженим явищем навколо світу.

Перші успішні спроби обійти санкції за допомогою цифрових активів продемонструвала Венесуела ще у 2019 році. У 2022 році криптовалютна біржа "Binance" надала сприяння та допомогу іранським компаніям заробляти в обхід санкцій. Мотивацією такої поведінки стала офіційна заява цієї криптобіржі про те, що вона не є американською компанією, тому на неї санкції не розповсюджуються. Згідно з даними провідного американського дослідника "Chainalysis", майже всі кошти, близько \$7,8 млрд, перейшли між "Binance" та найбільшою іранською криптобіржею "Nobitex", яка навіть пропонує на своєму веб-сайті рекомендації щодо механізмів з метою обходу санкцій. Так, три чверті іранських фінансів, які пройшли через "Binance", перебували у вигляді маловідомої криптовалюти під назвою "Tron", яка надає користувачам можливість приховати свою особистість. Іранська біржа "Nobitex" закликає клієнтів використовувати токен "Tron" для анонімної торгівлі, не ставлячи під загрозу активи через санкції. На переконання експертів з торговельних санкцій, ці транзакції свідчать про порушення з боку криптобіржі "Binance" заборони США на ведення бізнесу з Іраном [23]. На жаль, держава-агресор може потенційно використовувати досвід Ірану або Венесуели з метою обходу санкцій, що потребує удосконалення відповідних міжнародних механізмів та удосконалення процедур санкційного тиску.

В сучасних умовах Мінцифри наразі працює над розробкою стратегії розвитку ІТ-галузі у післявоєнний час, яка має максимально враховувати усі потреби цієї галузі. Держава повинна продовжувати надавати сприяння щодо розвитку аутсорсингових компаній, що вже стали драйвером розвитку вітчизняної ІТ-галузі. В Україні на сьогодні на 1 млн. населення приходиться 75 стартапів. Для порівняння, у Ізраїлі – 975, у Естонії – 865, у Ірландії – 665, у Данії – 573, у Фінляндії – 525.

Україна має усі ресурси, людський потенціал та можливості аби продемонструвати свої лідерські позиції у загальносвітовому рейтингу, стати локомотивом розвитку міжнародної криптоіндустрії, що потребує динамічний розвиток національної стартап-екосистеми та імплементації кращих практик зарубіжного законодавства.

Також для України важливим перспективним напрямком залишається впровадження блокчейну в державний сектор. Позитивним прикладом для цього є напрацювання держав ЄС та здобутки окремих передових держав світу, наприклад досвід ОАЄ. Так ця країна є хабом для крипто та блокчейн-інновацій серед держав арабського світу. На постійній основі, з метою залучення більшої кількості учасників ринку, створює сприятливі умови для динамічного розвитку цифрових активів та криптовалют, включаючи обсяги державної інвестиційної підтримки технології блокчейн та Web3, у зв'язку з чим було схвалено відповідне законодавство. Окрім того, ОАЄ є флагманом у арабському світі за масштабами використання платформи блокчейн та сприяє стабільному розвитку ринку фінансових технологій із залученням малого та середнього бізнесу, а також приватних компаній міжнародного рівня. Так, в ОАЄ вже активно використовуються технології блокчейну на державному рівні, наприклад – стартап “Arabian Chain Technology”, який має погоджений із політичною владою цієї країни власний токен “DubaiCoin”.

Актуалізація питань розвитку криптоіндустрії у світових масштабах призвела до того, що 16 вересня 2022 року Білий дім представив першу в історії США власну концепцію регулювання криптовалют. Відповідно до розпорядження Президента США, у концепції містяться рекомендації щодо захисту споживачів, інвесторів, бізнесу, фінансової стабільності, національної безпеки та навколишнього середовища. Також до вказаного документа увійшла інформація про напрямки подальшого розвитку ринку фінансових послуг, методи боротьби з криптовалютичним шахрайством тощо. Задекларовано, що цифрові активи створюють потенційні можливості для зміцнення лідерства США у світовій фінансовій системі та залишаються на належному технологічному кордоні. Але обіг віртуальних активів провокує й реальні та вірогідні ризики, про що свідчать останні несподівані та руйнівні події на криптовалютних ринках. Травневий крах у 2022 році так званого стейблкойну та подальша хвиля банкрутств знищили понад 600\$ мільярдів інвесторських і споживчих коштів. Основними пріоритетами які увійшли до рекомендацій належать: розробка механізмів захисту прав споживачів та інвесторів; сприяння фінансовій стабільності; протидія незаконному фінансуванню; лідерство США у світовій фінансовій системі та захист економічної конкурентоспроможності; фінансова доступність криптовалют тощо [25].

Загалом, щодо прогнозу перспективного розвитку світової криптоіндустрії, то можна визначити такі фактори як: прискорення глобального оцифрування національних економік країн світу; поступова адаптація національних законодавств під сучасні вимоги глобальної цифрової економіки; поступова відмова від фіантних грошей на рівні фундаментальних стратегічних документів (концепцій, доктрин); розробка продуманих норм оподаткування операцій з віртуальними активами; законодавчого визнання віртуальних активів як потужної інвестиції. На цьому фоні важливим ризиком залишається волатильність криптовалют. Висока волатильність криптовалют й достатньо високий рівень ризику повністю компенсується тим, що криптоплатежі гарантують усім учасникам ринку повну рівність та досить високий рівень анонімності. Можливими варіантами зниження волатильності віртуальних активів мають стати: створення повноцінної екосистеми навколо криптовалют, які включають усі базові сервіси та служби; підвищення фінансової та цифрової грамотності населення; загальна популяризація криптовалют; удосконалене законодавче врегулювання віртуальних активів на національному та міжнародному рівнях;

розробка продуманих норм оподаткування операцій з віртуальними активами, виходячи із кращих практик європейського досвіду.

Очікується, що світовий криптовалютний ринок підштовхує глобальні платіжні системи, на кшталт “SamsungPay”, “GooglePay” орієнтуватися на зміни, які пов’язані із масштабами поширення віртуальних активів у світових вимірах та добавляти функціональну опцію, яка дозволяє активно використовувати криптовалюти, а також набір відповідних базових фінансових інструментів. На цьому фоні обмежена підтримка криптовалют має з’явитися навіть у міжнародній платіжній системі “MasterCard”, оскільки не менш 40 % її користувачів активно використовують криптовалюти. Тому український офіс “MasterCard” активно розробляє криптокарту, яка стане у подальшому основою для розвитку криптоплатежів, відповідатиме українському законодавству і відображатиме стандарти міжнародної платіжної системи. За даними дослідницької компанії “Juniper Research” у 2024 році очікується 25 – кратне збільшення зростання обсягів світового ринкового криптовалютного капіталу до 4,4\$ трлн. США [26].

Висновки.

Несподівано, проте у 2022 році Україна увійшла у топ-3 світових лідерів за показниками використання віртуальних активів. Наша держава продовжує залишатися хабом для крипто та блокчейн-інновацій, динамічно розвиває власний криптосектор, навіть в умовах війни. Саме вітчизняна криптоіндустрія має забезпечити сталий економічний розвиток в Україні.

За наслідками прийняття Закону України “Про віртуальні активи” відбулася нарешті довгоочікувана революційна легалізація вітчизняного крипторинку, що у свою чергу, надасть змогу глобальним криптокомпаніям з багатомільярдною капіталізацією працювати в Україні, створювати додаткові робочі місця, залучати інвестиції та прискорити економічне відновлення нашої країни. Ті можливості, які постають з набуттям чинності вказаним законом – це величезна та кардинальна можливість для банківських установ, фінансових інституцій в Україні розвивати криптовалюти як альтернативу безготівковим платежам. Наступним важливим пріоритетом має стати удосконалення чинного законодавства про криптовалюти в Україні, приведення його у відповідність до світових стандартів, проте це має вже відбутися після завершення війни. Оскільки наша держава отримала статус кандидата на членство в ЄС, доцільно прискорити адаптацію у вітчизняне законодавство нормативних вимог ЄС MiCA, що надасть змогу впровадити європейські стандарти у вітчизняні реалії криптоіндустрії, зробити обіг криптовалют максимально зручним, прозорим, легальним та безпечним. Тобто для України важливим напрямком залишається імплементація у вітчизняне законодавство Закону ЄС MiCA, що сприятиме вітчизняному крипторинку формувати додаткові стимули для динамічного розвитку та конкурентні переваги. Також потребують удосконалення відповідні міжнародні фінансово-економічні та організаційно-правові механізми й процедури санкційного тиску, які би унеможливили використання рф та її сателітами (іран, кндр) криптовалют (віртуальних активів) в обхід санкцій.

Прогноз розвитку IT-галузі в Україні на другу половину 2023 року залишається досить позитивним, оскільки криптосектор адаптується та повертається до успішної операційної діяльності, продовжуючи забезпечувати економічну безпеку країни через стабілізацію надходжень експортної виручки. Таким чином, повномасштабна війна ускладнила, проте не спинила розвиток вітчизняного крипторинку. Як ні парадоксально, український крипторинку успішно переживає війну та навіть показує певне зростання. Тобто в Україні здійснюються дієві кроки з метою створення найбільш сприятливих передумов для розвитку національної моделі крипто бізнесу, щоб світові криптокомпанії

могли легально заходити в Україну та вести свій бізнес, використовуючи вітчизняну банківську систему та досягнення вітчизняної фінтехіндустрії.

Використана література

1. Архирейська Н. Державне регулювання ринку криптовалют в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 22. С. 753-757.
2. Блінов А. Глобальні тренди формування та регулювання ринку криптовалют. *Вісник Сумського державного університету. Серія "Економіка"*. 2020. № 1. С. 7-15.
3. Борняков О. Криптоіндустрія: у правовому полі чи поза його межами. URL: <https://www.eravda.com.ua/columns/2021/06/11/674904>
4. Волосович С. Державне регулювання ринку криптовалют: зарубіжний досвід. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія "Економічні науки"*. 2018. № 1. С. 97-110.
5. Гудіма Т., Устименко В., Джабраїлов Р., Черних О. Особливості правового регулювання обігу віртуальних активів в країні: Де-факто VS Де-юре: збірник наукових праць *Фінансова-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. № 5 (46). С. 137-148.
6. Ковальчук А., Стеценко С. Фінансово-правові засади регулювання криптовалютного ринку. *Публічне право*. 2018. № 1 (29). С. 85-92.
7. Кулик О.І. Інфраструктура ринку віртуальних активів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Право"*. 2021. Вип. № 63. С. 183-189.
8. Нагнибіда В.І., Іщук А.Ю. Правове регулювання цифрових активів у новітньому законодавстві країн світу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія "Юриспруденція"*. 2021. № 51. С. 70-75.
9. Некіт К.Г. Розвиток правового регулювання обігу віртуальних активів (криптовалют) в Україні. *Часопис цивілістики*. 2021. Вип. № 44. С. 45-50.
10. Новицький В.Я., Фица В.М. Становлення та розвиток правового регулювання обігу віртуальних ативів. *Інформація і право*. № 1(36)/2021. С. 179-186
11. Овчаренко А.С. Правове регулювання віртуальних активів та криптовалют в Україні: сучасний стан і перспективи. *Юридичний науковий журнал*. 2020. № 4. С. 200-202.
12. Фурман А., Горбатенко А. Біткоїн і війна: як Україну рятує крипта і чи допомагає росії обійти санкції? *Юридична газета*. 2023. № 1-2 (759-760). URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/informaciune-pravo-telekomunikaciyi/bitkoyin-i-viyna-yak-ukrayinu-ryatue-kripta-i-chi-dopomagaе-rosiyi-obiyti-sankciyi.html>
13. Меркулова Т.В., Маслій Ю.М. Системий аналіз світового ринку криптовалют. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія "Економіка"*. 2018. № 93. С. 91-100.
14. Ткаленко С., Тіпанов В., Савчук Н., Мурашко О., Петухова О. Аналіз розвитку міжнародного ринку криптовалют: стан, тренди та перспективи: збірник наукових праць *Фінансова-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. № 5 (46). С. 97-108.
15. Стрілець Б. Сучасний стан та перспективи правового регулювання криптовалют у Європейському Союзі. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. № 2 (30). С. 70-76.
16. Спільник І., Ярощук О. Інституалізація криптовалюти: регулювання, правовий статус, облік і оподаткування. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. Вип. 2. С. 81-92.
17. Федоров С. Державний фінансовий контроль і криптовалютні операції: поза межами права. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 218-222.
18. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.22 р. № 2074. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
19. Що відбувається з ринком стартапів в Україні: головне з дослідження Polish-Ukrainian Startup Bridge. URL: <https://speka.media/shho-vidbuvajetsya-z-rinkom-startapiv-v-ukrayini-golovne-z-doslidzennya-polish-ukrainian-startup-bridge-pkegwp>

20. Криптофонд Aid For Ukraine зібрав \$60 мільйонів, але сума постійно змінюється. – Федоров. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3554603-kriptofond-aid-for-ukraine-zibrav-60-miljoniv-ale-suma-postijno-zminuetsa-fedorov.html>

21. Україна приєдналася до Європейського “Блокчейн-партнерства” в статусі спостерігача URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-priyednalasya-do-yevropejskogo-blokchejn-partnerstva-v-statusi-sposterigacha>

22. Markets in crypto-assets (MiCA). URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2022\)739221](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2022)739221)

23. Використання криптовалюти. 2022. Звіт Chainalysis. URL: <https://onlinelawschool.pro/ols/tpost/ms16td5mr1-vikoristannya-kriptovalyuti-2022-zvt-cha>

24. Російські військові продовжують використовувати криптобіржу “Binance” в обхід санкцій. URL: <https://glavcom.ua/news/rosijski-vijskovi-prodovzhujut-vikoristovuvati-kriptobirzhu-binance-v-obkhid-sanktsij-895511.html>

25. FACT SHEET: White House Releases First-Ever Comprehensive Framework for Responsible Development of Digital Assets URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/09/16/fact-sheet-white-house-releases-first-ever-comprehensive-framework-for-responsible-development-of-digital-assets>

26. Juniper Research: Digital Technology Market Research. URL: <https://www.juniperresearch.com/home>

~~~~~ * * * ~~~~~